

Mål 13 i Agenda 2030

Naturskyddsföreningens positionspapper

13 BEKÄMPA KLIMAT- FÖRÄNDRINGEN

Naturskyddsföreningen

Förord

I september 2015 antog världens ledare "Agenda 2030 för en hållbar utveckling" och dess 17 globala mål, som för första gången knyter samman ambitionerna om en social, ekonomisk och miljömässigt hållbar utveckling. Det unika med de globala målen är också att de är universella. Det betyder att ländernas åtaganden för att uppnå målen ska ske både på hemmaplan och på den globala nivån.

Sveriges regering har aviserat att Sverige ska vara ledande i genomförandet av Agenda 2030. Denna ambition är utmärkt men förpliktigar också. Trots de framsteg som gjorts globalt de senaste årtiondena så står världen inför gigantiska utmaningar, inte minst inom miljöområdet. Regeringen har också aviserat att Agenda 2030-arbetet ska knytas till Sveriges samstämmighetspolitik, formulerat i propositionen Gemensamt ansvar – Sveriges politik för global utveckling. Detta ställer höga krav på samverkan och integrering mellan de olika politikområdena.

Naturskyddsföreningen välkomnar de globala målen som ett ambitiöst övergripande ramverk för världens samlade hållbarhets- och utvecklingsarbete. De 17 målen och 169 delmålen skapar en gemensam utmaning för oss alla att jobba med, med 2030 i sikte.

Föreningens roll i arbetet med Agenda 2030 kommer ske både på global, nationell och lokal nivå. Ett flertal av våra samarbetsorganisationer runtom i världen bidrar på olika sätt till arbetet med de globala målen, vilket vi kommer stötta och samverka kring. I Sverige vill föreningen både bidra genom att samla och motivera folkrörelsen att jobba med målen i den lokala kontexten, men även genom att påverka regeringen att axla rollen som ledande i omställningen. Naturskyddsföreningen har därför tagit fram positionspapper kring sju av de globala målen, samt för det tvärgående området miljögifter, som har en mycket tydlig koppling till föreningens arbete. Syftet med positionspappren är att visa hur vi förhåller oss till respektive mål, men också trycka på aspekter som vi anser vara av särskild vikt för att nå målen.

1. Inledning

"Vidta omedelbara åtgärder för att bekämpa klimatförändringarna och dess konsekvenser."

Mål 13 syftar till att minska mänsklig klimatpåverkan, att anpassa samhället till oundvikliga klimateffekter samt att klargöra och utveckla ekonomiska och politiska mekanismer för att fördela ansvar, rättigheter och skyldigheter mellan länder i klimatomställningen (utsläppsminskningar, anpassning, finansiering).

Agenda 2030 antogs av FN några månader innan klimatmötet i Paris 2015. För att inte föregå beslutet i Paris skrevs det in att klimatkonventionen, och i förlängningen dess underliggande avtal, är det främsta forumet för hur världen ska hantera klimatförändringarna.¹ Tonvikten i mål 13 ligger på klimatanpassning medan Parisavtalet lägger lika stor vikt vid utsläppsminskningar. Naturskyddsföreningen tolkar mål 13 som en integrering av klimatkonventionen och Parisavtalet i Agenda 2030.

För att leva upp till mål 13 anser Naturskyddsföreningen att det krävs en snabb global minskning av växthusgasutsläppen för att begränsa uppvärmningen till högst 1,5°C över förindustriell nivå. Global klimaträttvisa, kommande generationers rättigheter, försiktighetsprincipen och andra miljömål bör tas i beaktande. För att klara det behöver utsläppen minska till nära noll i Sverige till år 2030², i EU år 2040 och globalt år 2050. Därtill krävs långtgående anpassningsåtgärder och system för att ersätta förlust och skada.

1. Med beaktande av att Förenta nationernas ramkonvention om klimatförändringar är det främsta internationella, mellanstatliga forumet för förhandlingar om hur världen ska hantera klimatförändringarna.

2. Naturskyddsföreningens klimatpolicy (2011)

2. Rekommendationer relaterade till de specifika delmålen

Delmål 13.1 *"Stärka motståndskraften mot och förmågan till anpassning till klimatrelaterade faror och naturkatastrofer i alla länder"*

Den globala uppvärmningen pågår och vid sidan av snabba utsläppsminskningar krävs insatser för att stärka motståndskraften och anpassa samhället till de klimatförändringar som pågår och som är att vänta.

Globalt behöver alla länder anpassa sig till effekterna av den globala uppvärmningen. Allra störst är sårbarheten i låginkomstländer och för människor som lever i fattigdom. Höginkomstländer, som Sverige, har ett stort ansvar att bidra till anpassningsåtgärder och ersättning för förlust och skada i låginkomstländer.

Klimateffekterna i Sverige får inte underskattas, och exempelvis har de senaste årens problem med vattentillgång och vidsträckta skogsbränder synliggjort en bristande beredskap. För att hantera klimatrelaterade problem och naturkatastrofer krävs exempelvis investeringar i motståndskraftiga sociala trygghetssystem, infrastruktur och katastrofhjälp.

En rik biologisk mångfald är förutsättningen för resilienta ekosystem. För att motverka riskerna och konsekvenserna av den globala uppvärmningen är det därför av största vikt att skydda biologiskt värdefulla skogar, våtmarker, havsmiljöer, mangroveträsk och ålgräsängar. Samtidigt behöver såväl skogsbruket som jordbruket anpassas och bli mer diversifierat, i motsats till monokul-

turer. Det finns en risk att vissa angreppssätt, såsom ökad konstbevattning, stör ekosystemens motståndskraft och undergräver lokal anpassning.

För att nå delmål 13.1 anser Naturskyddsföreningen att regeringen bör:

- Vidta åtgärder för att öka beredskapen för klimatrelaterade problem och naturkatastrofer.
- Besluta att anpassningsåtgärder i låginkomstländer, som finansieras av svenska offentliga medel, ska fokusera på åtgärder som syftar till fattigdomsbekämpning och skydd av ekosystemtjänster samt som gynnar den biologiska mångfalden

Delmål 13.2 *Integrera klimat i beslut*
"Integrera klimatåtgärder i politik, strategier och planering på nationell nivå."

Klimat kan inte behandlas som ett separat politikområde. Såväl utsläppsminskningar som anpassning och motståndskraft är beroende av beslut och verksamheter i hela samhället. Det är helt avgörande att klimatarbetet integreras i dessa beslut och verksamheter för att åstadkomma den samhällsställning som krävs för att nå de övergripande klimatmålen.

I och med det klimatpolitiska ramverket³ så har ett stort steg tagits mot en integrerad klimathänsyn i alla politiska beslut på nationell nivå i Sverige. Dagens politiska verklighet är dock en helt annan, vilket exempelvis kan illustreras av stora statliga investeringar i

3. Proposition 2016/17:146

biltrafik och flyg och stora klimatskadliga subventioner. Infrastrukturpolitiken baseras fortfarande i hög utsträckning på prognoser istället för mål, och politiska beslut konsekvensbeskrivs inte ur klimatperspektiv på samma sätt som ur till exempel budgetperspektiv.

Statliga resurser används fortfarande i stor skala till att stödja fossila verksamheter, genom exempelvis exportkrediter, statligt ägande och pensionsfoder.

För att nå delmål 13.2 anser Naturskyddsföreningen att regeringen bör:

- Besluta om att fossila bränslen ska vara helt utfasade i Sverige senast år 2030.
- Skyndsamt avveckla klimatskadliga subventioner.

Säkerställa att statliga resurser inte, varken nationellt eller internationellt, används för att stödja fossila verksamheter.

Delmål 13.3 Ökad kunskap och kapacitet *"Förbättra utbildningen, medvetenheten och den mänskliga och institutionella kapaciteten vad gäller begränsning av klimatförändringarna, klimatanpassning, begränsning av klimatförändringarnas konsekvenser samt tidig varning."*

En förutsättning för den samhällsomställning som krävs är att det finns kunskap om klimatförändringarna. Människors kapacitet att hantera klimatrelaterade utmaningar och problem måste stärkas, och deras förmåga att värna ekosystemen stödjas.

Utbildningsväsendet spelar därför en nyckelroll. Mål 13.3 är sammanlänkat med utbildningsmålet 4.7 som handlar om lärande för hållbar utveckling inom utbildningssystemets alla nivåer och mål 12.8 som handlar om kunskaper om livsstilens betydelse för en hållbar utveckling.

Klimatförändringarna påverkar alla sektorer i samhället. Därför handlar mål 13.3 också i hög utsträckning om att skapa inflytande över samhällsutvecklingen.

För att nå delmål 13.3 anser Naturskyddsföreningen att regeringen bör:

- Fastställa nationella indikatorer för utbildningsmålen 4.7, 12.8 och 13.3
- Följa rekommendationerna i Universitetskanslersämbetets utvärdering av lärosätenas arbete med att främja hållbar utveckling.
- Ge Skolinspektionen i uppdrag att särskilt granska arbetet med lärande för hållbar utveckling, LHU, i landets skolor samt att ta fram verktyg för kontinuerlig redovisning av arbetet med kvalitetssäkring som inkluderar LHU
- Ge Skolverket i uppdrag att samla in och sammanställa nödvändig data för att genomföra uppföljning av mål 4.7, 12.8 som bidrar till mål 13.3

Delmål 13.a *"Fullfölja det åtagande som de utvecklade länder som är parter i Förenta nationernas ramkonvention om klimatförändringar gjort gällande en målsättning att till 2020 gemensamt mobilisera 100 miljarder US-dollar årligen från alla typer av källor för att tillgodose utvecklingsländernas behov vad gäller meningsfulla begränsningsåtgärder och insyn i genomförandet samt så snart som möjligt finansiera och operationalisera den gröna klimatfonden fullt ut."*

Enligt FN:s klimatkonvention är industriländer skyldiga att bistå utvecklingsländer med klimatfinansiering. Finansieringen är nödvändig för att låginkomstländer ska kunna genomföra nödvändiga klimatåtgärder och uppnå målen i Agenda 2030. Finansieringen ska utgöras av nya och additionella medel och på ett välbalanserat sätt stödja både utsläppsminskningar och klimatanpassning. Enligt Parisavtalet ska målsättningen att mobilisera 100 miljarder US-dollar årligen, mellan år 2020 och år 2025, ses som en lägsta nivå. Ett nytt långsiktigt finansieringsmål som innebär en kraftig ökning måste antas innan år 2025.

Behovet av klimatfinansiering bör inte urholka stödet till andra områden inom den globala hållbarhetsagendan, särskilt som denna bidrar till minskad sårbarhet för klimatförändringar. Sveriges riksdag har antagit ett mål om att budgeten för svenskt utvecklingssamarbete ska motsvara 1 procent av Sveriges BNI (enprocentmålet). För att Sveriges klimatfinansiering ska räknas som addi-

tionell skall den utgöras av medel utöver enprocentmålet.

Fördelning av finansiering som gått till olika ändamål och länder har hittills varit ojämn. Endast en liten del av den tillgängliga finansieringen har gått till de minst utvecklade länderna, merparten av finansieringen har gått till åtgärder för att minska utsläppen och det saknas löften gällande kompensation för förluster och skador.

Klimatfinansiering från olika typer av källor krävs för att möta dagens och framtidens klimatutmaningar. Offentliga medel är avgörande för genomförandet av projekt som den privata sektorn är ovillig eller oförmögen att stödja. Detta har stor betydelse för många anpassningsprojekt som idag har svårt att attrahera finansiering. Vidare spelar offentliga medel en nyckelroll för att katalysera privata investeringar genom att stimulera marknader, främja innovation och minska risker.

Koordineringsproblem mellan fonder, samt fondernas interna beslutsprocesser och regelverk, bidrar till att det är svårt för länder med begränsad kapacitet att erhålla finansiering. Sverige är per capita den största givaren till flera av FN:s klimatfonder och är en viktig spelare i utformningen av den globala klimatfinansieringsarkitekturen.

För att nå delmål 13.a anser Naturskyddsföreningen att regeringen bör:

- Etablera ett additionellt budgetmål för Sveriges klimatfinansiering utöver enprocentmålet och biståndsbudgeten som möjliggör indikativ rapportering, insyn och uppföljning i ett separat spår.
- Verka inom ramen för det internationella samfundet för ett ambitiöst långsiktigt mål för klimatfinansiering efter år 2025.
- Verka inom ramen för det internationella samfundet för att hantera den ojämna fördelning av finansiering som går till olika ändamål (utsläppsminskningar, klimatanpassning och förluster och skador).
- Verka för att förbättra koordinering och operationaliseringen av FN:s klimatfonder för att underlätta för de minst utvecklade länderna att erhålla finansiering.

Delmål 13.b *”Främja mekanismer för att höja förmågan till effektiv klimatrelaterad planering och förvaltning i de minst utvecklade länderna, med särskilt fokus på kvinnor, ungdomar samt lokala och marginaliserade samhällen.”*

De minst utvecklade länderna har begränsade resurser för att hantera konsekvenserna av, samt anpassa sig till, ett förändrat klimat. För att främja en effektiv klimatrelaterad planering och förvaltning i dessa länder är det av vikt att ett miljö- och klimatperspektiv integreras i allt utvecklingssamarbete.

Människor som lever i marginalisering i de minst utvecklade länderna drabbas

hårdast av klimatförändringarnas konsekvenser. Att de har begränsat inflytande över samhällsplaneringen medför att de har begränsade förutsättningar att hantera och anpassa sin tillvaro till ett förändrat klimat.

För att nå delmål 13.b anser Naturskyddsföreningen att regeringen bör:

- Integrera ett miljö- och klimatperspektiv i allt utvecklingssamarbete.
- Inom ramen för svenskt utvecklingssamarbete och utrikespolitik verka för att öka marginaliserade människors och grupperas inflytande i samhällsplaneringen.

3. Agenda 2030 och miljömålen

Naturskyddsföreningen ser att det finns ett särskilt behov av att koppla de globala målen till arbetet med de av riksdagen beslutade miljö kvalitetsmålen från 1999 samt 2005. Dessa beskriver det önskvärda tillståndet i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till och utgör redan i dagsläget ett etablerat ramverk för Sveriges arbete inom miljöområdet.

Miljömålsarbetet genomförs och följs upp av nästan 30 svenska myndigheter via uppdrag i respektives regleringsbrev. Miljömålssystemet ska värnas. Det utgör en mycket värdefull grundbult som det svenska Agenda 2030-arbetet måste bygga vidare på.

Mål 13 kopplar mycket tydligt till det svenska miljö kvalitetsmålet "Begränsad klimatpåverkan". Mål 13 är dock bredare i och med sitt fokus på anpassning, medan det svenska miljömålet har tydligt fokus på minskad klimatpåverkan. Miljömålet har också en tydlig formulering om att det ska uppnås "på ett sådant sätt och i en sådan takt att den biologiska mångfalden bevaras, livsmedelsproduktionen säkerställs och andra mål för hållbar utveckling inte äventyras". Det rimmar mycket väl med hur Agenda 2030 i praktiken integrerar Parisavtalet med de andra målen.

Miljömålet "Begränsad klimatpåverkan" tar sin utgångspunkt i klimatkonventionen och har nyligen omformulerats för att överensstämma med Parisavtalets övergripande mål. Det innebär att det svenska miljömålet har samma rot som mål 13 i Agenda 2030. Risken att Agenda 2030 mål 13 skulle urholka eller stå i konflikt med miljömålet begränsad klimatpåverkan bedöms därför som liten.

Naturskyddsföreningen är en ideell miljöorganisation med kraft att förändra. Vi sprider kunskap, kartlägger miljöhot, skapar lösningar samt påverkar politiker och myndigheter såväl nationellt som internationellt. Föreningen har ca 226 000 medlemmar och finns i lokalföreningar och länsförbund över hela landet. Välkommen att bli medlem, skänka en gåva eller bli företagssponsor.

PG 90 19 09-2

Åsögatan 115
Box 4625, SE-116 91
Stockholm, Sweden

+46 (0)8 702 65 00
www.naturskyddsföreningen.se

Naturskyddsföreningen